Б68

4065р

МІНІСТЕРСТО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

БЛАГУН НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 37.014.621

МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2015

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант - доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України **ПАДАЛКА Олег Семенович,** Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, перший проректор.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України **МАДЗІГОН Василь Миколайович,** Інститут обдарованої дитини НАПН України, радник директора;

доктор педагогічних наук, доцент **ОНОПРІЄНКО Володимир Петрович,** Сумський національний аграрний університет, професор кафедри екології та ботаніки;

доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України **КУЛІШОВ Володимир Васильович,** Криворізький національний університет, завідувач кафедри міжнародної економіки.

Захист відбудеться 8 жовтня 2015 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9

Автореферат розісланий 7 вересня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **В.Д. Сиротюк**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дослідження проблеми соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом є актуальним і своєчасним. Це обумовлено об'єктивним підвищенням ролі освіти у розв'язанні соціально-економічних проблем країни, їхньої інтеграції та взаємовпливу. Потребує також синергетичного тлумачення основ методології як науки про наукове пізнання, соціології як науки про суспільство, теоретичних засад управління соціально-педагогічними системами. При цьому пізнання розглядається як вид людської діяльності. Предметно-практична перетворювальна діяльність людини лежить в основі всього багатства й багатогранності духовної і матеріальної культури людства.

«Культура» відображає унікальні, властиві тільки людському суспільству, особливості. Загальна структура діяльності включає мету, засоби і результат. Ця тріада притаманна й управлінню діяльністю ЗНЗ як соціально-педагогічною системою. За своєю сутністю процес управління соціальними системами є антиподом процесам дезорганізації. Це дозволяє стабілізувати систему, зберегти її якісну визначеність, підтримати її динамічну рівновагу з середовищем, забезпечити вдосконалення системи і досягнення корисної ефективності. Іншими словами, процес управління є ні що інше, як упорядкування системи. Загальним у процесах управління є його антиентропійний характер. Кібернетика відкрила єдність процесів управління, які полягають в тому, що де б ці процеси не відбувалися, всі вони «характеризуються точною кількісною мірою – зменшенням ентропії» (А.І. Берг). Процес управління соціальними системами об'єктивно поділяється на низку операцій (стадій), які послідовно змінюють одна одну – це: вироблення та прийняття управлінського рішення; організація; регулювання, координування; облік і контроль. Ці управлінські стадії притаманні й управлінню загальноосвітнім навчальним закладом, у якому в останні роки культивується особистісно орієнтована парадигма, основою якої є широкопланова диференціація навчання, тобто спрямованість на кожного учня з огляду на рівень його навченості, розвитку й вихованості, освітніх потреб. За цих умов постає проблема підвищення якості освіти на національних засадах у контексті нового наукового напряму – «філософії якості освіти», яка інтенсивно розвивається у країнах Західної Європи, Америки, Японії. Її актуальність зумовлена тим, що останнього десятиліття в країні сформувалися нові системи цінностей на тлі деідеологізації освіти, кризи колишніх систем цінностей, які культивували знання (обсяг, глибину, усвідомленість, міцність), а не формування життєздатної, життєтворчої, конкурентоздатної особистості. Це призвело до появи іншої логіки розуміння освіти: не тільки як зовнішньої щодо діяльності дитини, а як процес і результат діяльності самої дитини. За такого підходу поняття «освіта» змінюється на нове – «освіта особистості» як процес і наслідок діяльності самого учня щодо становлення, створення і розвитку власної особистості.

При цьому результатом освіти є сама особистість, її соціальна спрямованість, розуміння своєї ролі у саморозвитку, розвитку «суспільства знань», його культури, високого міжнародного статусу в умовах невпинно прогресуючих інтеграційних процесів, соціально-значущої ролі професійної орієнтації та

формування конкурентоздатної особистості.

Соціально-спрямоване навчання, виховання і розвиток особистості учня загальноосвітнього навчального закладу можливе за умови обґрунтування теоретико-методологічних засад соціально-функціонального управління його діяльністю, яке б здійснювалося в ракурсі соціально-педагогічних освітніх завдань замовників освіти (людини, групи людей, колективу, організації, країни в цілому).

На підвищення ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом впливає чимало чинників, зокрема: системна модернізація змісту освіти з акцентом на його соціалізацію, інноваційні організаційні механізми його реалізації в практичну діяльність ЗНЗ, інноваційні напрями впровадження змісту освіти (демократизація його вибору, гуманізація, гуманітаризація тощо).

З огляду на це виникла проблема у розробці й обґрунтуванні концепції, методології і технології ефективного соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, з'ясування його особливостей та відмінностей. Саме теоретичний базис має забезпечити такі умови навчання і виховання учнів, які б сприяли максимально можливій реалізації та самореалізації особистісного інтелектуального і фізичного потенціалів кожного учня, формування цілісної творчої особистості, здатної примножувати інтелектуальний та духовний потенціали нації; сприяти виведенню системи освіти в Україні на рівень світової цивілізації як повноправної її складової.

Проблема підвищення якості результатів людської діяльності в усіх галузях виробництва, науки і освіти є наріжним каменем світової цивілізації. Її виникнення в галузі освіти пояснюється тим, що в останні роки з'явилися нові системи цінностей на фоні прогресуючої деідеологізації освіти, кризи попередніх систем цінностей, які культивували знання, а не життєздатну та життєтворчу особистість, що спроможна поповнювати свої знання все життя. Нинішня школа функціонує в умовах переходу від уніфікованого змісту освіти, навчальних планів і програм до їх суттєвого урізноманітнення. Послідовно посилюються процеси регіоналізації та диверсифікації освітніх систем. У процесі формування ринку освітніх послуг втрачається монополія на прийняття рішень у сфері освіти і організації її інфраструктур. На цьому фоні відбувається руйнація єдиного державного освітнього простору в країні. На докорінну переорієнтацію галузі освіти в Україні, її високу якість націлює «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті». Проблема підвищення якості освіти стоїть в центрі уваги НАПН України. Її президентом (В.Г. Кременем) окреслено основні аспекти модернізації освіти в умовах інформаційного суспільства – це: формування нових якостей особистості, вдосконалення змісту навчання, переорієнтація навчального процесу з тим, щоб набуті знання учнями на уроці чи самостійно слугували їхній професійній, громадській, власне суспільній діяльності в цілому; заміна авторитарної педагогіки на педагогіку толерантності, комп'ютеризація та інформатизація освіти з метою переведення освітніх технологій на сучасний рівень; реалізація мовної політики в системі освіти – забезпечення випускникам школи, громадянам нашої країни, міцних знань державної української мови.

Основними державними документами, які визначають зміст діяльності закладів освіти, є Державна програма «Освіта. Україна XXI століття», «Національна доктрина розвитку освіти у XX1 столітті», Закони України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту», «Положення про загальноосвітній навчальний заклад», «Концепція загальної середньої освіти», «Державний стандарт загальної і повної середньої освіти в Україні». Вони спрямовані на підвищення якості освіти, навчального процесу, наближення його до сучасних стандартів. Набуті знання в закладі освіти розглядаються як важливий чинник розвитку розумових і творчих здібностей, світогляду вихованців, соціалізації особистості.

Забезпечення високого рівня якості освіти, розвитку і вихованості учнів педагогічним колективом загальноосвітнього навчального закладу потребує ефективного управління.

Наприкінці XX ст. та на початку XXI ст. виконано чимало досліджень з питань управління в галузі освіти. Прикладом цього є праці В.М. Бегея, Ю.Л. Загуменова, П.Т. Фролова (демократизація управління), Є.С. Березняка (загальні аспекти керівництва загальноосвітньою школою), В.І. Бондаря (підвищення ефективності підготовки директора школи до управління процесом навчання), Л.І. Даниленко, М.Ю. Красовицького, Н.М. Островерхової (проблеми підвищення ефективності управління загальноосвітньою школою), Г.В. Єльникової, В.І Маслова, В.С. Пікельної (питання розвитку теорії управління загальною середньою освітою), Б.С. Кобзаря (управління школою подовженого дня), Н.Л. Коломінського, Л.М. Карамушки, Р.Х. Шакурова, В.В. Шаркунової (соціально-психологічний аспект управління), О.А. Орлова (структурно-функціональний аналіз управління), П. І. Третʹякова, Є. А. Ямбурга (моделювання управлінської діяльності), М.Л. Портнова, М.А. Шубіна (внутрішньошкільний контроль), Н.Д. Хмеля (управління відносинами у педагогічних процесах), Є.М. Хрикова, Т.І. Шамової (внурішньошкільне управління) та ін.

Вчені та практичні працівники України і зарубіжжя приділяють певну увагу з'ясуванню особливостей управління закладами освіти, аналізу соціально-економічних умов, у яких вони функціонують і розвиваються, змістовому наповненню управлінських функцій та ефективності їх реалізації, яка в кінцевому результаті характеризується високим рівнем освіченості та соціалізації випускника загальноосвітнього навчального закладу.

Аналітичний огляд вітчизняної та зарубіжної літератури з проблем соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, ознайомлення зі станом їх розв'язання у практичній діяльності ЗНЗ дає підстави для з'ясування суперечностей між:

– поняттям «управління загальноосвітнім навчальним закладом» та «соціально-функціональним управлінням ЗНЗ», яке передбачає реалізацію класичних функцій управління педагогічними системами з акцентом на їхній значущості щодо соціалізації особистості, яка навчається;

– тенденцією ототожнення понять «якість освіти» та «рівень компетентності особистості», що інтегрує вміння реалізувати знання в умовах соціального середовища;

– традиційно сформованою думкою педагогів та керівників шкіл відносно того, що домінантною метою навчання є забезпечення високого рівня знань, умінь та навичок учнів, а не синергетична єдність «знаю, вмію, реалізую в житті набуті знання».

Необхідність подолання означених вище суперечностей зумовила вибір теми дисертаційного дослідження «**Методологія соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання дисертаційного дослідження передбачено у межах основних напрямів наукових досліджень та тематичного плану кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Теорія і технологія навчання і виховання в системі освіти» (протокол № 5 від 28.01.2004 р.).

Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 19 травня 2011 року) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 24 вересня 2013 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і розкрити методологію соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом та практичне значення її реалізації.

Відповідно до теми і мети дослідження поставлено такі **завдання:**

1. Науково обґрунтувати та розкрити особливості теоретико-методологічних засад соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, його соціально-педагогічну сутність і практичну значущість.
2. Сформувати концепцію соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом і розкрити її зміст.
3. Окреслити пріоритетні наукові підходи до соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом та інтерпретувати їх сутність.
4. Розкрити специфіку організаційних механізмів соціально-функціонального управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу.
5. Розробити структурно-змістову модель соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, охарактеризувати сутність та взаємозв'язки між її складовими.
6. Окреслити та експериментально перевірити систему параметрів і критеріїв оцінювання ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, технологію визначення її рівнів.

Об'єкт дослідження - загальноосвітній навчальний заклад як соціально-педагогічна система.

Предмет дослідження - теоретико-методологічні засади соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Загальна гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що ефективність соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом підвищуватиметься за умови розуміння його сутності як феномена синергетичної реалізації класичних функцій управління педагогічними системами, спрямованих

на забезпечення високого рівня якості освіти та формування особистості як активного суб'єкта соціуму; обґрунтування теоретико-методологічних засад соціально-функціонального управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу та організаційних механізмів їх реалізації в практичній діяльності керівника школи.

Концепція дослідження ґрунтується на визначенні та розкритті сутності соціально-функціонального управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу як складною педагогічною системою; на засадах пріоритетних наукових підходів та механізмів їхньої реалізації в практичній діяльності керівників шкіл; розробленні та експериментальній перевірці оцінних параметрів, критеріїв та технологій визначення рівнів ефективності соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ, яка характеризується ступенем соціалізації основних його функцій та випускника ЗНЗ.

Мета дослідження, теоретико-методологічні засади соціально-функціонального управління (СФУ) діяльністю загальноосвітнім навчальним закладом, інтеграційний характер його сутності зумовлюють необхідність обґрунтування базових концептів наукового пошуку: теоретичного, методологічного, технологічного.

Теоретичний концепт дослідження становлять провідні ідеї, теорії, концепції щодо сутності та особливостей СФУ діяльністю ЗНЗ, які суттєво впливають на розробку та обґрунтування його моделі як соціально-педагогічної системи, яка органічно поєднує сумативні (змістові) складові – це: прийняття управлінського рішення, організація, координування та коригування, облік і контроль.

На засадах цього концепту окреслено пріоритетні наукові підходи до СФУ діяльністю ЗНЗ – це: системний, діалектичний, синергетичний, компетентнісний, інформаційний.

Системний підхід передбачає: декомпозицію СФУ діяльністю ЗНЗ на органічно притаманні йому підсистеми, виявлення між ними об'єктивних взаємозв'язків і взаємозалежностей; визначення компонентів кожної із них, взаємозв'язків і взаємозалежностей; визначення компонентів кожної із них, характерних ознак їх змістової сутності, параметрів оцінки стану реалізації; наукове обґрунтування різновидів системного підходу: структурно-системного, системно-діяльнісного, системно-функціонального.

Діалектичний підхід до соціально-функціонального управління ЗНЗ реалізується через: розкриття його сутності, вивчення явищ, процесів навколишньої дійсності, законів природи і розвитку суспільства; діалектико-матеріалістичної теорії пізнання; єдність чуттєвого і раціонального, конкретного і абстрактного, емпіричного й теоретичного; виявлення та розкриття сутності причинно-наслідкових зв'язків у явищах, процесах, об'єктах функціонування; розкриття діалектичної істини, яка полягає в тому, що явища навколишнього світу не існують ізольовано, а перебувають у тісному взаємозв'язку; реалізацію принципу зв'язку теорії з практикою, навчання з життям, який базується на методологічних положеннях про єдність теорії і практики, зумовленості навчання соціальними процесами, що сприяє перетворенню знань учнів у переконання, намірів у вчинки.

Синергетичний підхід до соціально-функціонального правління ЗНЗ дозволяє здійснювати міждисциплінарне дослідження «уможливлення» буття і мислення в контексті певних цілісностей (соціокультура буття людства на межі століть, комунікативний простір інформаційної культури, простір філософування як осмислення і становлення «можливого світу» тощо). Його використання передбачає: активізацію і свідоме залучення педагогів та учнів до процесу навчання, формування вмінь та навичок самонавчання; забезпечення системних знань на основі інтеграції наук і міжпредметних зв'язків; формування синергетичного мислення, яке забезпечує цілісність світобачення; розвиток діалектичного і цілісного сприйняття світу на основі принципів взаємозв'язку і багатовекторного розвитку; формування всебічно розвиненої особистості, яка гармонійно поєднує свої інтереси із загальними; забезпечення реалізації виховних елементів навчання, які інтегруються у ньому, в тому числі в досягненні ними відповідних освітніх компетентностей.

Компетентнісний підхід до соціально-функціонального правління ЗНЗ забезпечує оцінку рівнів сформованості в учнів ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом загальноосвітньої середньої освіти (ДСЗСО) та навчальними програмами МОН України. У цьому випадку увага концентрується на оцінюванні якості засвоєння учнями загальноосвітніх компетентностей, зокрема: ціннісно-смислової (здібність бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, вміти визначити свою роль і місце у соціумі); загальнокультурної (обізнаність у питаннях національної та загальнолюдської культури, досвід культурологічного розуміння світу); навчально-пізнавальної (знання й уміння організації, цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності); інформаційної (формування в учнів умінь самостійно здійснювати пошукову роботу, аналізувати, відбирати необхідну інформацію, зберігати, передавати і використовувати); комунікативної (знання мов, способів взаємодії з людьми і подіями, уміння працювати в колективі); соціально-трудової (знання і досвід учнів у сфері громадської діяльності, трудової, сімейних відносин, економіки і права, професійного визначення); особистісного самовдосконалення (оволодіння способами фізичного і інтелектуального саморозвитку).

Інформаційний підхід до соціально-функціонального правління ЗНЗ зумовлений прогресуючою тенденцією інтенсивного формування інформаційного суспільства, інформатизації суспільних процесів, підвищенням рівня інформаційних потреб суб'єктів навчально-виховного процесу. Реалізація інформаційного підходу передбачає: вивчення стану забезпечення новітньою педагогічною інформацією членів педагогічного колективу школи, окремих учителів, навчально-виховного процесу в цілому. Оптимальність інформації забезпечується раціональним вибором об'єкта домінувального спостереження, з-поміж яких кожен має свою специфіку, оцінні параметри. Ним може бути одна із основних сумативних чи діяльнісних підсистем соціально-функціонального управління ЗНЗ.

В основу дослідження окресленої проблеми покладено методологічний концепт дослідження, який відображає основні положення теорії пізнання та

теорії систем про об'єктивність і закономірність розвитку освіти як складової соціуму, ієрархію цілей її функціонування, діалектичну єдність традиційного й інноваційного в педагогічній науці та освітній практиці; освітній процес як цілісну, поліструктурну, динамічну систему; принципи науковості й історизму, взаємозв'язку теорії і практики управління соціально-педагогічними системами; взаємодію зовнішніх і внутрішніх чинників освітнього середовища та їх вплив на розвиток особистості.

З урахуванням інтегративного характеру соціально-функціонального управління ЗНЗ як динамічної соціально-педагогічної системи, що об'єктивно синтезує змістові та діяльнісні підсистеми, окреслено методологічні засади його функціонування, зокрема: теорію моделювання соціально-педагогічних систем; системно-диференційований підхід до розкриття сутності педагогічних систем та аналізу їх якості. Якість з філософського погляду тлумачиться як категорія і педагогічна проблема, як сутнісна визначеність предмета чи явища і забезпечує єдність його процесуальної і результативної сторін, як сукупність відносно усталених його властивостей, від яких залежить відповідність процесу і його результатів стандартам, еталонам, встановленим вимогам. Теорія якості освіти і продукту процесу навчання містить дві ознаки: а) наявність у них властивостей, що характеризуються конкретними параметрами; б) розгляд цінності освіти не з позицій «виробника», а з позицій «споживачів» (учнів, батьків, суспільства).

Технологічний концепт дослідження базується на розумінні суті «технології» як сукупності знань про послідовність окремих процесів, способів обробки матеріалів; еволюції поняття «педагогічна технологія» та її різновидів; технологізації «інтелектуального виробництва», яким є освіта. Різноманітність та варіативність педагогічних технологій зумовлено освітніми теоріями, науковими підходами, концепціями, принципами, специфікою основних аспектів і компонентів педагогічної системи. При цьому важливого значення набувають теоретико-прикладні значення й уточнення похідних понять педагогічної технології – це: «технологія навчання», «технологія виховання», «технологія розвитку», «технологія СФУ діяльністю ЗНЗ».

Теоретичну основу дослідження становлять: окремі аспекти теорії соціально-педагогічних систем (В.Г. Афанасьєв, І.В. Блауберг, Л. Берталанфі, Д.М. Гвішіані, Дж. Клір, В.Ю. Крилов, В.П. Кузьмін, В.А. Кушнір, Б.Г. Юдін, М. Масаревич, Ю.П. Морозов, В.М. Садовський); дослідження систем кібернетичної складності (Н. Вінер, В. Гіг, В.А. Дьюк, У.Р. Ешбі, Р.Л. Кіні, Дж. Клір, О.І. Ларічев, Р.Д. Льюіс, Дж. Нейман, А.Д. Урсул); діалектика педагогічного процесу (В.П. Алєксєєв, С.У. Гончаренко, М.О. Данилов, В.П. Кузьмін, В.І. Загв'язинський, Ю.В. Сенько, В.М. Мощанський, В.С. Шубинський); синергетика (В. Буданов, Н. Булгакова, І.С. Добронравова, В. Лутай, Г. Ніколас, І. Пригожин, Н.Л. Селіванова, І. Стєклова, І. Стенгерс, О. Чалий, Г. Хакен); теорія інформатизації соціально-педагогічних процесів (М.В. Волькенштейн, В.Ю. Биков, В.М. Глушков, Т.А. Дейк, Н.І. Жуков, В.З. Коган, В.Д. Руденко, М.І. Сєтров, А.Д. Урсул); методологія педагогіки (Є.В. Бережнова, Ф.Ф. Корольов, В.В. Краєвський, І.Г. Міллєр,); дидактичні засади навчання (Ю.К. Бабанський, Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, С.У. Гончаренко, І.Я. Лернер, Ю.І. Мальований, М.І. Махмутов, В. Оконь, В.О. Онищук, О.Я.

Савченко, М.М. Скаткін, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський); компентнісні засади змісту освіти (Н. Авдєєва, В.А. Болотов, І.А. Зимняя, О. Овчарук, О.Я. Савченко, В.В. Сєрікова, О. Сибіль, В.М. Слободчиков, С. Шишов, А.В. Хуторський); наукові праці вітчизняних та зарубіжних психологів (Б.Г. Ананьєв, П.П. Блонський, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, В.Г. Клаус, Р.М. Грановська, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, В.А. Крутецький, К. Левін, Г.С. Костюк, А.Н. Леонтьєв, С.Д. Максименко, Н.А. Менчинська, Ж. Піаже, Д.Ф. Ніколенко, І.М. Сеченов, В.О. Соловієнко, Е. Стоунс, С.І. Якиманська); теорії виховання (Ю.П. Азаров, В.І. Андреєв, І.Д. Бех, Г. Ващенко, М. Галущинський, А.С. Макаренко, І.С. Марьєнко, І. Огієнко, С. Русова, С. Сірополко, С. Френе, З.М. Шіліна); управління педагогічними системами (К.Берж, Б.П. Беспалько, В.І. Бондар, Ю.К. Конаржевський, І. Лікарчук, Г.К. Селевко, Н.Л. Терський, В.П. Симонов, Т. І Шамова); основи діяльнісної теорії учіння та змістового узагальнення (Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн); теорії поетапного формування розумових дій (П.Я. Гальперін, Н. Тализіна); теорія соціального научіння (О. Бандура – Е. Маккобі); когнітивна теорія учіння (Д. Бруннер – С. Пайперт); наукові досягнення філософії та психології сучасної освіти, соціології управління, кваліталогії, матеріали науково-практичних семінарів і конференцій з аналізу ефективності соціально-функціонального управління ЗНЗ керівниками загальноосвітніх навчальних закладів.

Виконання поставлених завдань і перевірка гіпотези на різних етапах наукового пошуку зумовили необхідність використання таких **методів дослідження:** *теоретичні:* системний аналіз і синтез основ філософії, соціології, психології, педагогіки та управління, які використано при тлумаченні поняття «системно-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом»; метод теоретичного аналізу і синтезу застосовано на етапі визначення об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, а також у декомпозиції СФУ ЗНЗ на основні його складові; метод моделювання складних нелінійних соціально-педагогічних систем, у тому числі управлінських процесів, реалізовано в розробці структурно-змістової моделі СФУ ЗНЗ; метод порівняльного аналізу і синтезу результатів дослідження, осмислення їх новизни; *емпіричні*: інтерв'ювання, анкетування, педагогічний консиліум, бесіда, мозковий штурм використано у процесі констатувального та формувального експериментів з метою з'ясування поглядів педагогічної громадськості щодо сутності та педагогічної СФУ ЗНЗ; «пілотний» експеримент використано з метою з'ясування валідності розробленої системи оцінних параметрів ефективності соціально-функціонального управління ЗНЗ і його основних підсистем; *математично-статистичні*: методи вибірки, обробки та аналізу результатів дослідження; вивчення і аналіз управлінської документації, зокрема контрольно-аналітичної (контент-аналіз, порівняльний та кореляційний аналізи результатів дослідження тощо). З-поміж методів формувального експерименту вагоме місце посідає апробувально-контрольний зріз даних експерименту та порівняльний аналіз з результатами констатувального експерименту.

Етапи дослідження. Процес дослідження умовно поділено на такі етапи:

аналітико-констатувальний, теоретико-моделювальний, експериментально-апробувальний та коригувальний.

Аналітико-констатувальний етап дослідження (2012 р.) – це етап вивчення та аналізу вітчизняної й зарубіжної літератури з проблеми; розробки технології та інструментарію збору первинної інформації про стан реалізації СФУ в ЗНЗ, тлумачення його сутності та соціально-педагогічної доцільності; висновки щодо стану реалізації СФУ в практичній діяльності ЗНЗ; з'ясування можливостей для здійснення експерименту і впровадження його результатів в практичну діяльність керівників ЗНЗ.

Теоретико-моделювальний етап дослідження (2013 р.) – це період теоретичної аргументації педагогічної доцільності СФУ ЗНЗ, розроблення та наукового обґрунтування структурно-змістової моделі СФУ ЗНЗ, визначення її складових і взаємозв'язків між ними; розроблення технології та інструментарію здійснення завершального етапу дослідження – експериментально-апробувального.

Експериментально-апробувальний і коригувальний етап дослідження (2014 р.) – це впровадження здобутих результатів дослідження на попередніх етапах у практичну діяльність керівників ЗНЗ (моделі СФУ діяльністю ЗНЗ, технологій та інструментаріїв її впровадження, параметрів оцінювання ефективності реалізації СФУдіяльністю ЗНЗ, визначення рівнів сформованості навичок та вмінь упровадження СФУ діяльністю ЗНЗ; визначення його соціально-педагогічної ефективності).

Експериментальна база дослідження. До констатувального та формувального експерименту долучено 12 загальноосвітніх шкіл: директорів ЗНЗ – 12, заступників директора з навчально-виховної роботи та з виховної роботи – 24, голів методичних об'єднань учителів одного фаху – 38, учителів – 265 учасників експерименту.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що на основі теоретико-синергетичних ознак понять «управління» та «соціум», висвітлених у вітчизняній і зарубіжній літературі:

– *вперше* визначено і введено до наукового обігу поняття «соціально-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом», як складною соціально-педагогічною системою, яка передбачає соціалізацію класичних функцій управління, їх змісту і процесу реалізації з метою забезпечення оптимальної соціалізації конкурентоспроможної особистості випускника ЗНЗ, здатної продовжити навчання і працювати на благо своєї країни, задовольняти особистісні духовні та матеріальні потреби;

- *розширено* діапазон теоретико-методологічних засад поняття і сутності «функціонально-функціонального управління» діяльністю ЗНЗ, яке базується на інтеграції таких фундаментальних наук як філософія, соціологія, педагогіка, психологія, аксіологія, економіка, розробленні та експериментальній перевірці параметрів, критеріїв та технологій оцінювання рівнів ефективності соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ, яка характеризується ступенем соціалізації основних його функцій та соціально-спрямованих рис випускника ЗНЗ як кінцевого «продукту» спільної діяльності педагогічного та учнівського

колективів в умовах природного взаємовпливу зовнішнього та внутрішнього середовищ ЗНЗ;

– *удосконалено* параметри та технології оцінювання ефективності соціалізованих класичних функцій управління діяльністю ЗНЗ як процесу і результативності.

У руках держави система освіти є одним із потужних засобів управління розвитком соціальної та професійної структур, удосконалення духовного життя суспільства. Водночас вона здійснює функції соціального контролю за процесами інтелектуального, морального і фізичного розвитку молодого покоління. Подолання цих суперечностей можливе за умови розвитку освіти як соціальної системи, тобто соціалізації класичних функцій управління, а саме: прийняття управлінського рішення, організація, координування і коригування, облік і контроль, основних підсистем його діяльності – зміст та організація навчання і виховання підростаючого покоління. При цьому суб'єктами СФУ виступатимуть: керівники ЗНЗ (директор, заступник директора з навчально-виховної роботи, заступник з виховної роботи), вчителі, вихователі, психолог, батьки учнів, представники громадськості;

– *уточнено* поняття домінувального «об'єкта» і «суб'єкта» аналізу та оцінювання стану соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ. Об'єктами є соціально спрямовані класичні функції управління діяльністю ЗНЗ: вироблення і прийняття управлінського рішення; організація; координування та коригування; облік і контроль. Суб'єктами вивчення, аналізу та оцінювання соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ є: адміністративно-управлінська ланка ЗНЗ (директор, заступники директора з навчально-виховної роботи); учні будь-якого ступеня навчання, оптимально соціалізована, конкурентоспроможна особистість учня-випускника як продукту спільної діяльності вчителя і учня;

– *подальшого розвитку набула* ідея об'єктивної інтеграції компонентів і показників модернізації технологій та інструментарію вивчення, аналізу та оцінювання ефективності соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ. Удосконалено процес реалізації диференційованого підходу до вибору об'єкта домінувального вивчення, аналізу та оцінювання ефективності.

Отже, суть соціально-функціонального управління полягає у забезпеченні ефективної взаємодії керуючої (адміністративно-управлінської ланки) та керованої (педагогічного і учнівського колективів) підсистем загальноосвітнього навчального закладу з позиції забезпечення їхньої оптимальної та ефективної соціалізації. При цьому об'єктивним і необхідним є забезпечення цього процесу відповідним соціально-педагогічним та економічним підгрунтям, фінансовими та матеріальними ресурсами.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у підтвердженні доцільності реалізації ідеї диференційованого підходу до вибору об'єктів вивчення та оцінювання їх стану (такими є соціалізовані класичні функції управління діяльністю ЗНЗ); суб'єктів (соціалізована, компетентна, культурна особистість учня); соціально-педагогічної доцільності розроблення та використання диференційованих параметрів оцінювання ефективності об'єктів і

суб'єктів домінувального аналізу та оцінювання. Апробовано системи оцінних параметрів та інструментарій, які розроблено в процесі дослідження, зокрема, технологічні карти оцінювання стану реалізації класичних та соціалізованих функцій управління діяльністю ЗНЗ. Розроблені та апробовані теоретичні засади СФУ діяльністю ЗНЗ, технології їх реалізації, аналіз оцінювання ефективності СФУ діяльністю ЗНЗ, можуть бути використані при атестації керівних кадрів загальноосвітніх навчальних закладів.

Впровадження результатів дослідження. Загальні висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, впроваджено в: Департаменті освіти, науки, сім'ї, молоді та спорту Івано-Франківської ОДА (довідка № 6 від 23.07.2014 р.); Департаменті освіти і науки Львівської ОДА (довідка № 01-08/2115 від 07.08.2014 р.); Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (довідка № 379 від 07.08.2014 р.); ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка № 01-14/06-12/923 від 23.07.2014 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечена адекватністю теорії та методології дослідження проблеми соціально-функціонального управління ЗНЗ, раціональною постановкою мети і завдань дослідження; обгрунтуванням доцільності добору та реалізації наукових підходів до проблеми соціально-функціонального управління ЗНЗ; розширенням понятійно-термінологічного апарату дослідження; репрезентативністю добору об'єктів дослідження, методів і технологій наукового пошуку; підтверджена результатами апробації теоретико-методологічних положень, критеріїв і технологій оцінювання ефективності соціально-функціонального управління ЗНЗ; використанням математичних методів обробки та аналізу результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення дисертації, концепція, методика експерименту і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри філології та методики початкової освіти Педагогічного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», методологічних і науково-методичних семінарах, всеукраїнських і міжнародних конференціях з питань управління соціально-педагогічними процесами, а саме: науково-практичній конференції «Сучасна родина в системі самовідтворення української нації» (Івано-Франківськ, 2002), Міжнародній науковій конференції «Література для дітей і про дітей: історія, сучасність, перспективи» (Бердянськ, 2008), Всеукраїнських педагогічних читаннях «Етнопедагогічний вимір творчої спадщини Романа Скульського» (Івано-Франківськ, 2009), II Міжнародній спільній українсько-американській науково-практичній конференції «Карпати-Аппалачі: формування особистості в контексті сталого розвитку гірських регіонів» (Івано-Франківськ, 2013), IX Mezinarodni vedecko-prakticka konference «Moderni vymozenosty vedy – 2013» (Praha, 2013), IX Miedzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Perspektywiczne opracowania sa nauka i technikami - 2013» (Przemysl, 2013), IX международной научно практичной конференции, «Ключови въпроси в съвременната наука» (София, 2013), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мирослав Гнатович Стельмахович – видатний український педагог» (Івано-Франківськ, 2014), IX Międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji

«Naukowa myśl informacyjnej powieki – 2014» (Przemyśl, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка в системі гуманітарного знання» (Одеса, 2015).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у наукових працях: 1 монографії, 22 статті у наукових фахових виданнях, 5 статей у закордонних наукових фахових виданнях, 5 матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Кандидатську дисертацію **«Рання творчість П. Козланюка в контексті розвитку західноукраїнської «малої» прози 20-30-х років»** (10.01.02 – українська література) захищена 19 лютого 1993 року. Дисертація захищена в Київському державному педагогічному інституті імені М.П. Драгоманова. Матеріали у дослідженні теми докторської дисертації та її написанні не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків. Повний обсяг дисертації становить 389 с, основного тексту – 368 с, список використаних джерел – 265 найменувань. У роботі подано 21 таблиця, 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами. Подано результати аналізу стану розроблення і висвітлення проблеми дослідження в теорії та управлінській практиці; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, етапи дослідження; сформульовано гіпотезу, ідею та сутність авторської концепції щодо теоретичної і практичної значущості поняття «соціально-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом»; окреслено теоретико-методологічні засади й методи дослідження, етапи наукового пошуку; розкрито наукову новизну здобутих результатів, їх теоретичне і практичне значення для розвитку методології педагогіки та управління соціальними системами, подано висновки щодо ефективності їх апробації; обґрунтовано вірогідність отриманих результатів, визначено особистий внесок здобувача щодо доцільності введення в науковий обіг дефініції «соціально-функціональне управління ЗНЗ»

У першому розділі **«Проблеми управління загальноосвітнім навчальним закладом як соціально-педагогічною системою»** висвітлюються закономірності розвитку освіти, функціонування та управління загальноосвітнім навчальним закладом як соціально-педагогічною системою на засадах сучасної філософії, соціології, педагогіки, психології, аксіології та економіки; орієнтації на глобалізаційні процеси розвитку цивілізації, яка охоплює всі сторони життя соціуму і коригує формування та розвиток людини в умовах сучасного інформаційного простору. Окреслено імперативи, які вносять у свідомість людини світоглядні орієнтири, за яких особливої ваги набуває проблема людиноцентризму освіти. Розкриваються особливості економічного підґрунтя соціально-функціонального управління ЗНЗ та організаційно-педагогічні постулати його ефективного функціонування.

Ключовим питанням філософії є проблема відношення мислення до буття,

свідомості до матерії. Це наука, яка в інтеграції з еволюцією передбачає певні стабільні основи, що зберігають своє значення на будь-яких етапах розвитку людства. За цих умов з'являються нові ідеї, які необхідно враховувати в педагогічній освіті, зокрема: ідея людиноцентризму в освіті та в педагогіці, яка передбачає орієнтацію на розвиток особистісних рис людини з огляду на її ефективну працю в колективі; ставлення людини до природи; співвідношення людини і світу; патріотизму, державності; спрямованості навчально-виховного процесу на формування в учнів уміння аналізувати та робити адекватні висновки. Реалізація ідей філософії можлива за умови соціалізації змісту і процесу навчання, управлінських функцій керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Соціологія як наука про суспільство, окремі соціальні інститути, процеси і спільності людей є однією із базових наук функціонування і розвитку навчання й виховання молоді як соціального інституту, взаємодії їх ланок одна з одною і з суспільством, його соціальною структурою, а також з виробництвом, політичними і духовними відносинами. Соціалізація розглядається як складний психолого-педагогічний процес, в якому інтегруються навички спілкування, міжособистісні відносини в колективі; формуються погляди на соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються у суспільстві, у тому числі в управлінні загальносвітнім навчальним закладом.

З-поміж окреслених фундаментальних наук СФУ діяльністю ЗНЗ педагогіка є пріоритетною складовою, яка має тісні взаємозв'язки з іншими науками: етикою, естетикою, психологією, анатомією та фізіологією людини, гігієною, етнографією, математикою, кібернетикою. Педагогіка запозичує та інтегрує стосовно предмета свого дослідження (зміст та управління навчально-виховним процесом), ідеї інших наук, які сприяють глибокому проникненню у сутність навчання та виховання учнів, розробленню його теоретичних та технологічних основ.

Психологія розглядає психічні процеси людини: сприйняття, увагу, пам'ять, мислення, емоції і мову як джерело формування особистості. Психологічні засади особистості учня використовуються при розробленні закономірностей організації його пізнавальної діяльності. У процесі навчання відбувається процес соціалізації, в результаті якої учень звикає діяти в певному соціальному середовищі відповідно до норм права і моралі, ідеології даного суспільства.

Аксіологія – це вчення про цінності, теорія цінностей, яка розглядає питання про взаємозв'язки цінностей між собою, з природою, культурою, суспільством і особистістю. Зокрема, соціальна аксіологія розглядає властиві цим наукам цінності: моральні, естетичні, економічні, пізнавальні. Вона розглядає питання про взаємозв'язки цінностей між собою, з природою, культурою, суспільством і особистістю.

Економіка освіти, як наука про дію економічних законів у галузі освіті, розглядає особливості матеріальних відносин, які складаються у сфері освіти. Актуальним аспектом економіки освіти є матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу в ЗНЗ та розрахунок його соціально-економічної ефективності. Структурна модель теоретичних засад соціально-функціонального

управління діяльністю ЗНЗ подана наглядно на рис.1.

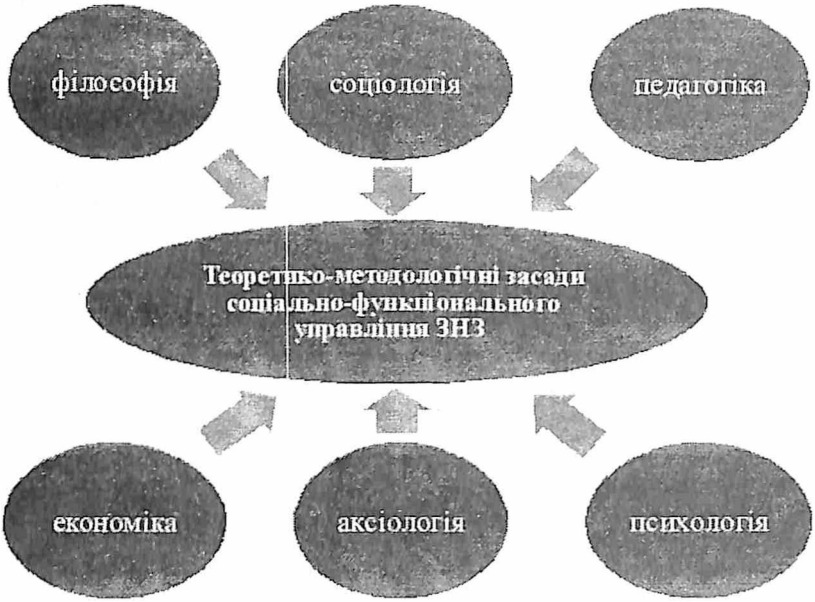

Рис.1. Структурна модель теоретико-методологічних засад соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом

Соціалізація освіти розглядається нами як процес становлення суспільної особистості, включення підростаючого покоління у систему соціальних ролей, детермінованих соціально-економічним ладом даного суспільства. На викладених вище теоретичних засадах нами дано визначення та введено до наукового обігу поняття «соціально-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом».

Соціально-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом», як складною соціально-педагогічною системою, передбачає соціалізацію управлінських функцій і їх реалізацію з метою підвищення їх ефективності та забезпечення оптимальної соціалізації конкурентоспроможної особистості випускника ЗНЗ, здатного вчитися і працювати на благо своєї країни, задовольняти особистісні духовні та матеріальні потреби.

Соціалізація, таким чином, є процесом включення підростаючого покоління у систему соціальних ролей, детермінованих соціально-економічним ладом даного суспільства, шляхом активного засвоєння і розвитку існуючої системи цінностей і норм поведінки.

У процесі дослідження окреслено також організаційно-педагогічні постулати соціально-функціонального управління ЗНЗ – це: комплектування учнів закладу

освіти на демократичних, гуманістичних, раціональних засадах; реалізація змісту освіти відповідно до ДСЗСО на засадах гуманітаризації, гуманізації, диференціації, демократизації, індивідуалізації, інтенсифікації; забезпечення навчально-виховного процесу кваліфікованими педагогічними кадрами; оволодіння керівниками ЗНЗ методологією управління соціально-педагогічними системами; гносеологічною, світоглядною, інформаційною, креативною функціями управління; аксіологічною складовою управлінської культури; основами і технологією стратегічного управління..

У другому розділі **«Аналітичне дослідження теорії і практики соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом»** висвітлюються результати вивчення та аналізу зарубіжної і вітчизняної літератури із заявленої теми дослідження; емпірико-аналітичні дані вивчення та аналізу стану управлінської діяльності керівників експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів; висвітлено основні принципи державної політики в галузі освіти як передумова успішного соціально-функціонального управління ЗНЗ; філософські положення, що характеризують індивідуальне й соціальне, соціальну сутність людини, суспільну та індивідуальну свідомість; виявлено взаємозв'язки зовнішнього та внутрішнього середовищ ЗНЗ як атрибуту соціально-функціонального управління ЗНЗ в об'єктивному взаємозв'язку та взаємозумовленості; аксіологічний аспект соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом. При цьому ми виходили з того, що загальноосвітній навчальний заклад є складовою системи освіти в Україні, сутність якої розкривається як основа духовного, соціального і економічного розвитку суспільства і держави.

Мета освіти – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, виховання громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цих засадах інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу.

Основними принципами державної політики в галузі освіти є: гуманістичний характер освіти, пріоритет загальнолюдських цінностей життя людини, вільного розвитку особистості; захист системою освіти національних культурних традицій, а також забезпечення єдності загальнокультурного і загальноосвітнього простору; загальна доступність до освіти, адаптивність системи освіти до рівнів підготовки тих, хто навчається; світський характер освіти в державних закладах, свобода і плюралізм в освіті; демократичний, державно-громадський характер управління освітою, автономність освітніх закладів; незалежність державної системи освіти від політичних партій, інших громадських і релігійних організацій; інтеграція з наукою і виробництвом, взаємозв'язок з освітніми системами інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти, єдність і наступність, неперервність і різноманітність освіти.

Як бачимо, принципи державної політики в галузі освіти є значною мірою соціалізованими, тому що у своїй сукупності виражають інтереси кожної особистості і суспільства країни в цілому. Цим процесом управляють відповідні органи державної влади та Міністерство освіти і науки України згідно з їхніми

функціональними обов'язками, у тому числі керівники загальноосвітніх навчальних закладів.

Поняття «управління» широко використовується різними науками у значенні «функція», яка притаманна організаційним системам (біологічним, технічним, соціальним). У нашому дослідженні ми виходили з того, що загальноосвітній навчально-виховний заклад є цілісною соціально-педагогічною системою, якій притаманні всі її ознаки. При цьому ми дотримуємося сутності поняття «система», яке дано В.Г. Афанасьєвим. Під цілісною системою розуміється сукупність компонентів, взаємодія яких породжує нові (інтегральні, системні) якості, не притаманні її твірним. У соціальному управлінні, на відміну від інших його видів, головними компонентами виступає людина, або соціальна група, тобто індивіди – суб'єкти й об'єкти управління. Цей поділ характерний тим, що є «керуючі» та «підлеглі». Суб'єктом управління є носій предметно-практичної діяльності, джерелом управлінської активності, спрямованої на об'єкт управління. Між ними існує діалектична взаємодія та взаємовплив, тобто система управлінських відносин спирається на такі соціально-психологічні феномени, які мають і схильність до цілеспрямованого впливу суб'єктів взаємодії.

Нами висвітлюються результати вивчення та аналізу зарубіжної і вітчизняної літератури з теми дослідження; емпірико-аналітичні дані аналізу стану досвіду управлінської діяльності керівників ЗНЗ; висвітлено основні принципи державної політики в галузі освіти як передумова успішного соціально-функціонального управління ЗНЗ; соціологічні положення, які характеризують індивідуальне й соціальне, соціальну сутність людини, індивідуальну свідомість.

Синергетична єдність об'єктів зовнішнього та внутрішнього середовищ, як атрибуту соціально-функціонального управління ЗНЗ, в об'єктивному взаємозв'язку та взаємозумовленості ілюструється на рис. 2.

Соціальне управління регулює соціальну картину освіти в країні, регіоні, у кожному ЗНЗ і сприяє задоволенню соціальних потреб. В соціально-економічній парадигмі соціального управління слід орієнтуватися на: принцип сталості економічного зростання як матеріальної основи для загального і справедливого благополуччя; принцип свободи економічної діяльності суб'єктів господарювання у межах існуючих законів; принцип повної зайнятості трудового населення, умови для якого має створити держава.

На сьогодні надзвичайно актуальними постають взаємопов'язані проблеми вибору і застосування адекватних вимогам часу методів і засобів управління людьми та їхньою спільною діяльністю; педагогічних технологій навчання, виховання; особистісного розвитку підростаючих поколінь. Їхня важливість і актуальність породжують необхідність філософського аналізу сутності феномену управління, чинників, які забезпечують його ефективність, зокрема культури управління та її успішної реалізації.

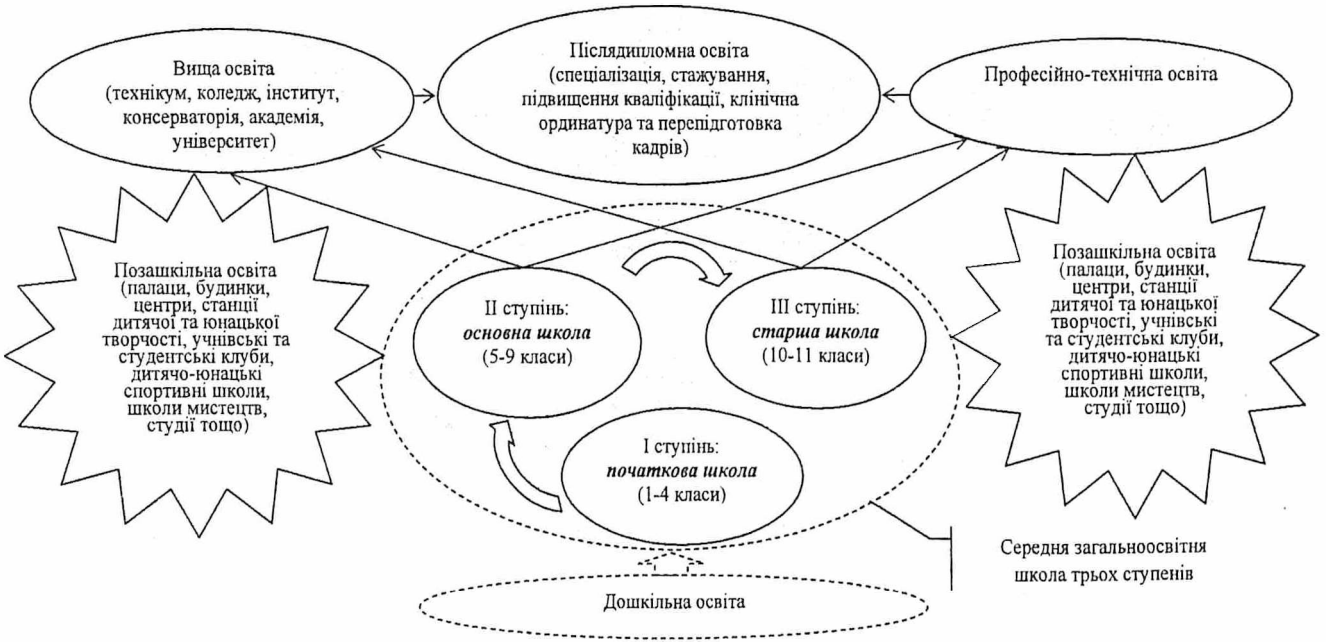

Рис. 2. Структура системи освіти в Україні

Одним із таких засобів є розвинена система міжособистісного спілкування та взаємодії. Культура управління та його стиль можуть формуватися лише в умовах філософського осмислення ділового спілкування, його сутності, цілей і характеру взаємин у колективі. У зв'язку з цим важливим є розгляд онтологічного, гносеологічного та аксіологічного аспектів осмислення керівником сутності феномену управління. Аксіологічний аспект соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ посідає важливе місце, що підтверджується даними дослідження (табл.1).

Таблиця 1

Карта оцінювання стану реалізації аксіологічної складової соціально-функціонального управління ЗНЗ

Аксіологічні складові	Параметри	Оцінка в балах
Соціальна	**Соціальна цінність управлінської культури керівника:**	
	– забезпечення відповідних умов для реалізації освітньо-виховної функції школи як соціального інституту, котрий розробляє, закріплює та реалізує норми загальнолюдської культури	2
	– сприяння поліпшенню морально-етичного середовища в школі	2
	– вплив на підвищення рівня професійної культури педагогічного колективу, майстерності, інноваційної діяльності	1
	– формування іміджу школи як закладу високої педагогічної культури	2
	– забезпечення конкурентоздатної загальної освіти випускникам школи як базису для продовження навчання та визначення відповідного місця в соціумі	1
Професійна	**Професійна орієнтація на результат діяльності школи:**	
	– підвищення рівня якості освіти та розвитку індивідуальних здібностей кожного учня з урахуванням природних задатків і особистісних інтересів	1
	– створення відповідних умов щодо оволодіння учнями змісту державного стандарту загальної середньої освіти	2
	– забезпечення умов для здобуття учнями повноцінної освіти впродовж життя, творчої самореалізації як громадянина країни	2
	– узгодження якості освіти та потреб ринку освітніх послуг	0

	– створення ефективних механізмів використання матеріальних, енергетичних ресурсів школи	1
Особистісно-комунікативна діяльність	**Синергетика потребнісно-мотиваційного, когнітивного та операціонального компонентів:**	
	– забезпечення гармонізації міжособистісних стосунків у педагогічному та учнівському колективах	1
	– дотримання норм морального імперативу (повага, тактовність. моральність, комунікативна компетентність)	2
	– культура міжособистісних стосунків на засадах гуманізму	2
	– володіння базовими основами комунікативної компетенції (моральна інтуїція, комунікабельність, знання комунікативного психотипу підлеглих)	1
	– знання та вміння враховувати соціальний характер підлеглих.	1

За даними табл. 1 К.еф аксі.= ∑факт:∑мах. тобто: 21:30 = 0,70.

У третьому розділі **«Теорія і технології соціалізації функцій управління загальноосвітнім навчальним закладом»** нами розкриваються теоретичні засади і технології соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Обгрунтовується зміст та організаційно-педагогічні умови реалізації класичних функцій управління соціальними системами – це: вироблення і прийняття управлінського рішення; організація; координування та коригування; облік і контроль. З урахуванням змісту освіти та соціально-педагогічних умов його реалізації в діяльності ЗНЗ висвітлюються наукові підходи, технології, організаційні механізми соціально-функціонального управління, яке здійснюється засобом реалізації його основних соціально-спрямованих функцій – це: вироблення та прийняття управлінського рішення, організація, координування та коригування, облік і контроль.

У дослідженні даного аспекту проблеми ми виходили з того, що управлінське рішення – це програма дій керівника школи, вчителів та учнів, яка передбачає:

а) мету і завдання діяльності;

б) зміст та етапи роботи щодо подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу;

в) методи, засоби і технології досягнення поставлених мети і завдань;

г) критерії оцінки результативності реалізації управлінського рішення;

д) коло виконавців, межі їх відповідальності та повноважень.

Управлінські рішення в загальноосвітньому навчальному закладі приймаються відповідно до чинних документів органів управління державою й освітою; вимог до перспективних та поточних планів, програм, цільових проектів, рішень педагогічної ради, методичної ради, ради школи, профспілкових зборів, зборів трудового колективу, наказів, розпоряджень, методичних рекомендацій, порад.

Соціалізація управлінського рішення передбачає врахування: стану економічної та демографічної ситуації в країні; рівня культури, освіченості громадян країни; рівень досягнень конкретного закладу освіти в навчально-виховній роботі; потреби в якісній освіті у масштабі країни, регіону, мікрорайону школи.

У логічному ланцюзі управління діяльністю ЗНЗ невід'ємною складовою є організація та її соціалізація. Мета організації полягає у забезпеченні відповідних умов реалізації прийнятого управлінського рішення, розв'язання конкретно окреслених завдань, спрямованих на досягнення кінцевої мети функціонування об'єкта і суб'єкта управління. Термін «організація» означає впорядкування, зведення чогось до певної системи, надання чомусь планомірного, узгодженого характеру. Організація – це певний порядок у побудові та функціонуванні тих чи інших об'єктів. Вона базується на принципах соціального управління, зокрема: відповідності системи і методів управління, конкретності, стимулювання, ієрархічності, колективності, солідарності, відповідальності, прогнозування, випереджувальний розвиток теорії по відношенню до практики.

Характерними ознаками соціально-спрямованої організації діяльності ЗНЗ є високий рівень прояву професіоналізму, демократичності, гуманності, толерантності, активності у взаємостосунках з усіма учасниками навчально-виховного процесу, підготовка їх до активної участі в соціумі. Організація діяльності ЗНЗ і функціонування його основних підсистем (учнівський колектив, колектив учителів, адміністративна ланка керівників) має свою специфіку, зумовлену і юридично гарантовану «Положенням про загальноосвітній навчальний заклад».

Регулювання і коригування діяльності ЗНЗ є логічним етапом системи управління ЗНЗ. У функції регулювання чітко проявляється антиентропійна природа управління. Зменшення ентропії і збереження тим самим на певному відрізку часу динамічної стійкості системи – закономірність процесу управління складними динамічними системами. Раціональність зв'язків між компонентами соціально-педагогічної системи, відсутність зайвих компонентів і комунікацій між ними – необхідна умова оптимальності управління. Керівник ЗНЗ відповідним чином впливає на навчально-виховну систему з метою забезпечення її динамічної рівноваги, постійного удосконалення та розвитку. Форми регулювання зумовлюються специфікою керованої системи. Це можуть бути: уточнення курсу розвитку ЗНЗ на ближню і далеку перспективу, перестановка педагогічних кадрів; перегляд комплектування класів, зміна класного керівника; форм взаємодії класного керівника та вчителів; корекція плану ЗНЗ на навчальний рік, плану класного керівника тощо. Вони також залежать від особливостей і статусу об'єкта управління, тобто ЗНЗ як закладу в стадії функціонування, чи в стадії розвитку. Важливе значення має характер регулювання діяльності ЗНЗ – це: політичний, економічний, ідеологічний, правовий, виховний тощо. Регулювання та коригування в системі управлінської діяльності ЗНЗ виступає, певною мірою, як функція «слуга», тобто як така, що реалізується в процесі планування, організації шкільного колективу, здійснення внутрішньошкільного контролю. Це невід'ємна складова кожної стадії

управління. При цьому вона не має специфічних, притаманних тільки її, характерних ознак і мети.

Облік і контроль як функція СФУ управління – це система спостереження і перевірки відповідності функціонування ЗНЗ законам, планам, нормам, стандартам, наказам; виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт, відхилень від управлінських рішень, принципів організації і регулювання. Контрольно-аналітична діяльність керівника ЗНЗ об'єктивно інтегрує контроль як спосіб отримання інформації про стан функціонування та розвиток педагогічної системи, її аналіз з метою вироблення оптимального управлінського рішення щодо підвищення якості освіти і розвитку учнів. Синтезовані результати стану реалізації управлінських функцій керівника ЗНЗ на етапах констатувального та формувального експериментів подано в табл. 2.

Таблиця 2

Результати порівняльного аналізу показників реалізації функцій управління загальноосвітніми навчальними закладами

№ п/п	Функції	Результати експерименту:		
		Констатувальний	Формувальний	Різниця
1.	Управлінське рішення	0,67	0,87	0,20
2.	Організація	0,59	0,77	0,18
3.	Координування і коригування	0,37	0,54	0,17
4.	Облік і контроль	0,66	0,84	0,18
	Середні показники	**0.57**	**0,75**	**0,18**

Результати, подані в табл. 2, дають підставу для висновку, що коефіцієнт ефективності реалізації функцій управління загальноосвітнім навчальним закладом в результаті наукового обґрунтування соціалізації їх змісту і умов реалізації підвищився на 0,18 (18%), що не суперечить допустимим статистичним нормам обробки та аналізу експериментальних даних і свідчить про позитивність дослідно-експериментальної роботи.

Інтеграція функцій управління та їх реалізація в ЗНЗ спрямована на кінцевий результат його діяльності – забезпечення якості освіти учнів, яка детермінується не лише обсягом знань, але й їхньою соціальною цінністю. Тому слід розрізняти при оцінюванні якості освіти: засвоєння учнями державних освітніх стандартів (стандарт навченості), рівень вихованості та розвитку, інтелектуальності. Тільки за умов інтеграції цих показників можна говорити про якість освіти дитини та якість роботи освітньої установи.

Розв'язання цієї проблеми потребує розроблення та впровадження стратегії і тактики діяльності педагогічних колективів щодо забезпечення прогнозованої якості освітнього процесу як операціонально поставленої мети; окреслення того аспекту діяльності школи, реалізація якого зіграє вирішальну роль у забезпеченні якості освіти; розробки проекту підвищення системи якості освіти в школі та

передбачення в ньому засобів мобілізації зусиль педагогічного і учнівського колективів на його реалізацію.

У четвертому розділі **«Технології та індикатори ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом»** розкривається сутність, зміст та класифікація індикаторів ефективності процесу і результативності соціально-функціонального управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу. При цьому важливе місце посідають методологічні засади технології оцінювання ефективності соціально-функціонального управління ЗНЗ, критерії та технології визначення рівнів його ефективності; результати порівняльного аналізу та оцінювання динаміки позитивних змін. На відміну від окремих дослідників ми не ототожнюємо поняття «ефективний» та «результативний».

«Ефективний» обов'язково передбачає позитивну оцінку як процесу так і наявного позитивного результату. «Результативний» підхід допускає як позитивну так і негативну оцінку стану управлінського процесу. Щодо ефективності результату СФУ загальноосвітнім навчальним закладом, то провідною ідеєю в його оцінці є реалізація мети освіти, спрямованої на всебічний розвиток людини як особистості, як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення рівня освіти народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. При цьому оцінювання має здійснюватися на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами, вчителем і учнями та їх батьками.

Керівник ЗНЗ повинен володіти методом наукового аналізу стану та розвитку соціально-економічного простору країни, регіону, мікрорайону, професійного рівня педагогічного колективу, рівнів навченості та розвитку учнів, матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу. Знання, вміння, навички і здібності керівника ЗНЗ – характерні відмінності культури стратегічного управління. Професійна управлінська компетенція керівника ЗНЗ передбачає знання основних напрямів стратегічного управління, методів, форм, засобів, способів і технологій соціально-психологічного забезпечення його ефективного здійснення. Упорядкована сукупність знань, умінь та навичок є складовою професійної культури керівника ЗНЗ.

Стратегія, як управлінський план чи програма, має охоплювати основні функції управління (вироблення і прийняття управлінського рішення, організація, координування та коригування, облік і контроль). Кожна із них відіграє свою роль у розробці та наступній успішній реалізації стратегії. При цьому характерною особливістю виступає їх взаємозв'язок та системна цілісність. Однією із особливостей стратегічного управління є певна стандартизація структури процесу розробки та реалізації стратегії. Трансформуючи цю ідею у соціально-функціональне управління діяльністю ЗНЗ, нами окреслено основні компоненти та взаємозв'язки між ними, які графічно подано на рис. 4.2.

Для успішного досягнення поставленої мети соціалізації управління

діяльністю ЗНЗ визначається система завдань, виконання яких спрямоване на досягнення бажаного стану результатів соціально-функціонального управління діяльністю педагогічного та учнівського колективів.

Рис. 3. Структура стратегічного соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом

Структура ілюструє стратегічну сціально-функціональну діяльність керівника ЗНЗ, яка органічно інтегрує такі складові:

– формування стратегічної мети соціаліально-функціонування управління ЗНЗ;

– визначення пріоритетних стратегічних завдань соціально- функціонального управління ЗНЗ;

– визначення диференційованих завдань соціально-функціонального управління для основних підрозділів ЗНЗ;

– реалізація стратегічної мети соціально-функціонального управління ЗНЗ.

Джерелом формування змісту освіти в ЗНЗ з посиленим акцентом на соціалізації особистості мають стати основні сфери самовизначення особистості – це: людина, суспільство, природа, ноосфера.

Самовизначення особистості в ціннісній сфері «людина» забезпечує гуманістичні основи її життєдіяльності та формування. У сфері «суспільство» самовизначення особистості проходить через такі основні цінності як Батьківщина, людство, народовладдя, націоналізм, громадянська відповідальність. У системі відношень «людина-природа» важливо, щоб учень усвідомлював себе як частку природи, оволодівав екологічною культурою і розумів відповідальність перед прийдешніми поколіннями за її збереження.

«Ноосфера» забезпечує становлення моральної відповідальності особистості за використання досягнень науково-технічного прогресу, засвоєння методів культурно-перетворювальної діяльності.

Вивчення та аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з проблем оцінювання ефективності управлінської діяльності керівника ЗНЗ сприяло окресленню критеріїв та технологій оцінювання ефективності соціально-функціонального управління і його результативності. При цьому ми виходили з того, що соціалізація – це складний процес, в якому синтезуються навички спілкування, ставлення до навчальної праці, однолітків, старших та молодших, міжособистісні відносини в колективі; формування поглядів на соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються у суспільстві; переконання, світогляд, дії та вчинки відповідно до своїх переконань, які не йдуть всупереч нормам права і моралі суспільства. Ось чому в процесі навчання особливого значення набуває спілкування вчителя з учнями, учнів з учнями, яке виступає як важливий чинник забезпечення оптимальних умов для спільної праці на уроці, підвищення їх працездатності. Особистість у цьому складному процесі виступає як сукупність внутрішніх умов, через які трансформуються всі зовнішні впливи. При цьому внутрішні та зовнішні умови перебувають у взаємовпливі. Підкріпленням цього висновку служить змістова, логіко-структурна система соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, розроблена нами в процесі дослідження та вибудувана у логічному зв'язку її складових. Це дозволяє осягнути складність та науково-практичну значущість цього феномену і окреслити наступні висхідні постулати.

1. Усвідомлення «Соціально-освітньої місії загальноосвітнього навчального закладу» на даному етапі розвитку суспільства країни в цілому, його культури, економіки, матеріального і духовного задоволення потреб населення з орієнтацією на прогресивний міжнародний досвід. На цьому етапі важливу роль відіграють законодавчі органи та відповідні документи: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, розпоряджень та методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України, місцевих органів управління освіти. Провідною ідеєю у визначенні місії ЗНЗ має бути реалізація мети та змісту освіти, спрямованої на всебічний розвиток людини як особистості, як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

2. За логікою речей наступним кроком підготовки до здійснення соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ є вивчення та усвідомлення сутності «Соціально-педагогічного потенціалу зовнішнього середовища загальноосвітнього навчального закладу», зокрема: соціально-економічного потенціалу мікрорайону ЗНЗ, культурно-освітнього рівня населення мікрорайону ЗНЗ, в тому числі батьків учнів школи; наявності позашкільних установ (театрів,

музичних, спортивних, розважальних комплексів), природно-кліматичного ландшафту тощо.

3. Наступним кроком орієнтації на здійснення соціально-функціональне управління діяльністю ЗНЗ є «Аналіз та оцінка соціально-педагогічного потенціалу внутрішнього середовища ЗНЗ», зокрема: відповідність приміщення архітектурним та санітарно-гігієнічним нормам, матеріально-технічне оснащення навчальних кабінетів, культурно-професійний рівень педагогічного колективу школи, ступінь професійної креативності, творчої активності. З-поміж них центральне місце посідає ступінь готовності вчителів до реалізації Державного стандарту загальної середньої освіти, зокрема: володіння змістом навчальних програм, нових підручників, методичних рекомендацій відповідних органів управління освіти; виявлення змісту навчального матеріалу з основ наук з максимальними можливостями соціалізації особистості учнів; добір і реалізація ефективних організаційних механізмів упровадження ДСЗСО; гуманність і злагода в педагогічному колективі ЗНЗ тощо.

4. У логічному ланцюгу складових підготовки до соціалізації управління діяльністю ЗНЗ є: «Постановка мети соціалізації навчально-виховної діяльності педагогічного колективу ЗНЗ», яка передбачає: орієнтацією на забезпечення умов розвитку і саморозвитку особистості учня як соціалізованого індивіда з наявністю сформованих соціально значущих якостей; здатності особистості до саморозвитку, адекватного сприйняття дійсності, вільного від впливу догм і стереотипів; ділової спрямованості, динамічності мислення, здатності до самопізнання та самовдосконалення, формування стійкої моральної норми, творчого стилю мислення. В системі «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії у навчально-виховному процесі мета соціалізації цього архі-складного, водночас органічного «дуету» діяльності має бути єдиною і системною. Лише за таких умов вона успішно реалізується.

5. Постановка мети соціалізації діяльності педагогічного колективу ЗНЗ тісно межує з підвищенням його професійного рівня. Тому цілком логічним є «Прогнозування підвищення професійного рівня педагогічного колективу ЗНЗ», яке зумовлене необхідністю поповнювати теоретико-методологічні знання з проблеми соціалізації змісту навчального і виховного процесів; удосконалення методів, форм і засобів навчання з використанням сучасних комп'ютерних технологій; здійснення моніторингу ефективності соціалізації особистості учнів. У цьому плані важливу роль відіграє система науково-методичної роботи в школі, районно-методичних центрах та методичних кабінетах району (міста), вивчення передового досвіду роботи вчителів з проблеми посилення соціального спрямування навчання, виховання і розвитку учнів.

6. «Вибір педагогічно доцільної стратегії діяльності педагогічного колективу ЗНЗ», реалізація якої сприятиме забезпеченню соціалізації особистості учнів на кожному ступені навчання: в початковій, основній та старшій школі з урахуванням їх вікових особливостей, ступеня підготовленості до сприйняття ідеї «соціалізації» як феномену їхньої адаптації до суспільного життя, бачення своєї ролі як громадянина своєї країни та міжнародної спільноти у майбутньому.

7. «Розроблення плану реалізації стратегії соціально-функціонального

управління діяльністю ЗНЗ», який інтегрував би мету і зміст роботи кожної структурної складової закладу, організаційні механізми їх реалізації, терміни та відповідальних за стан виконання. Такий план нами розроблено у процесі дослідження та апробовано в практичній діяльності керівників експериментальних шкіл.

8. «Контроль стану реалізації програми соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ», який передбачає: перевірку роботи в цьому напряму всіх підрозділів школи відповідно до їхніх функціональних обов'язків, змісту запланованих заходів, терміну їх виконання, тривалості процесу та його результативності; пропозиції щодо поліпшення стану соціалізації управління та його результативності.

Зміст і логічна побудова процесу соціально-функціонального управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу ілюструється графічною моделлю (рис. 4).

Окреслення змістових складових соціально-функціонального управління ЗНЗ та встановлення логічних зв'язків між ними покладено в основу розроблення параметрів та критеріїв оцінювання його ефективності як «процесу». З цією метою нами визначено компоненти і параметри (показники) оцінювання сутності кожної із них. Оцінювання стану реалізації компонентів соціально-функціонального управління ЗНЗ доцільно здійснювати за трибальною шкалою: «0» – відповідний параметр не реалізований, «1» – частково реалізований, «2» – реалізований. Середнє арифметичне кількості балів характеризує стан реалізації кожного компоненту СФУ діяльністю загальноосвітнього навчального закладу.

У результаті аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури з даного аспекту проблеми зроблено висновки: теоретичними засадами педагогічної технології, в тому числі соціально-управлінської є:

а) філософські напрями та течії в освіті;

б) психолого-педагогічні теорії, наукові підходи, концепції, принципи;

в) чинники, які зумовлюються особливостями організації та змісту соціально-функціонального управління.

У п'ятому розділі «**Дослідно-експериментальна перевірка концепції, критеріїв та технології оцінювання ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом**» висвітлюються матеріали щодо організації та технології дослідно-експериментального етапу дослідження проблеми соціально-функціонального управління ЗНЗ, зокрема: доцільності та ефективності концепції дослідження, яка ґрунтується на визначенні та розкритті сутності соціально-функціонального управління ЗНЗ; окресленні пріоритетних наукових підходів та механізмів їх реалізації; застосуванні емпірико-аналітичних методів збору, обробки, аналізу й узагальнення експериментальних матеріалів; результати факторно-кластерного аналізу узагальнених показників дослідження; дані експериментальної перевірки технологій, параметрів та критеріїв оцінювання рівнів сформованості соціально-функціонального управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу та його ефективності.

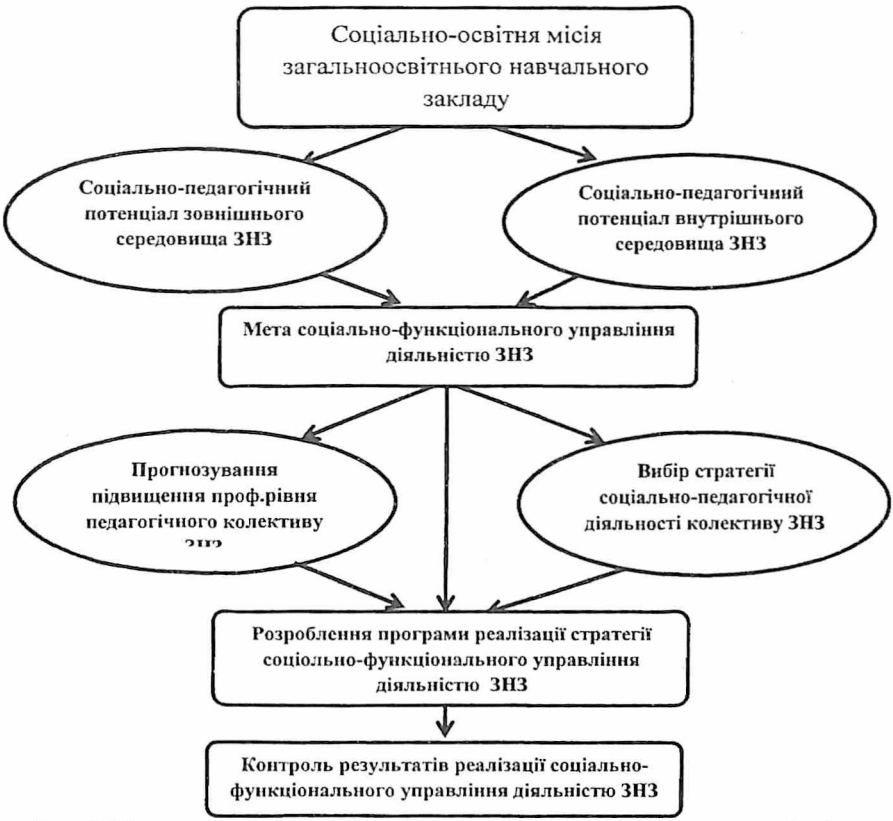

Рис. 4. Модель соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом

Вихідними положеннями ресурсного забезпечення експерименту з окресленої теми дослідження є наукові знання, які розрізняються за характером та рівнем – емпіричні й теоретичні. При цьому наукове пізнання розглядалася як цілісна динамічна система, яка інтегрує такі структурні елементи: фактичний матеріал, одержаний у процесі вивчення емпіричного досвіду; результати первісного концептуального узагальнення понять та інших абстракцій; проблеми, обгрунтовані фактами; наукові передбачення (гіпотези); закони, принципи і теорії; філософські настанови, універсалії, соціокультурні підстави; методи, ідеали і норми наукового пізнання.

Структура організації експерименту з заявленої теми дослідження включає: цілепокладання, планування, розробку інструментарію, безпосереднє проведення дослідження, збір і обробку емпіричних показників, аналіз та інтерпретацію

експериментальних даних, розробку методики констатувального експерименту, зокрема емпіричні та математично-статистичні методи.

Соціальна функція системи управління освітою полягає також у формуванні та розвитку морально-етичних рис молоді. Тому соціалізацію ми розглядаємо, передусім, як процес становлення суспільної особистості, включення її у систему соціальних ролей, детермінованих соціально-економічним ладом даного суспільства, шляхом активного засвоєння і розвитку гуманної системи цінностей і норм поведінки.

Нами розкрито організаційно-педагогічні умови здійснення формувального експерименту з проблеми соціально-функціонального управління ЗНЗ як педагогічною системою. Визначена мета експерименту, сформована концепція, розроблена технологія, параметри та критерії оцінювання ефективності СФУ загальноосвітнім начальним закладом. При цьому за теоретичну основу взято системно-функціональний підхід, який забезпечив оцінювання стану реалізації класичних функцій управління: вироблення та прийняття управлінського рішення, організація, регулювання та коригування, облік і контроль, які розглянуті в ракурсі можливої та педагогічно доцільної соціалізації. Методологічні засади дослідження проблеми соціально-функціонального управління ЗНЗ включають: принципи єдності теорії та практики, об'єктивності, всебічності, комплексності, системності охоплення всіх сторін та опосередкувань суб'єкта дослідження.

На етапі формувального експерименту реалізовано технологічний концепт дослідження, який базується на розумінні сутності «технології» як сукупності знань про послідовність окремих процесів, способів обробки матеріалів, еволюції поняття «педагогічна технологія» та її різновидів. Цей концепт реалізований нами у процесі розроблення технологічних карт оцінювання соціально-педагогічної ефективності кожної окремо взятої функції управління.

За узагальненими показниками дослідно-експериментального дослідження коефіцієнт ефективності соцально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ К.еф.СФУ = 0,57 (до експерименту) і посідав номінальний рівень; після експерименту К.еф.СФУ = 0,75, що на 0,18 вище і посідає середній рівень сформованості СФУ загальноосвітнім навчальним закладом. Отже, результати експериментальної перевірки доцільності та ефективності концепції дослідження, яка ґрунтується на визначенні та розкритті сутності соціально-функціонального управління ЗНЗ; окреслених пріоритетних наукових підходів та механізмів їх реалізації; емпірико-аналітичні методи збору, обробки, аналізу й узагальнення експериментальних матеріалів; результати факторно-кластерного аналізу узагальнених показників дослідження; експериментальна перевірка параметрів, критеріїв та технологій оцінювання рівнів ефективності соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ підтверджують їх правомірність та ефективність.

ВИСНОВКИ

1. У процесі пошукової роботи реалізовано мету, завдання й авторську концепцію соціалізації управління загальноосвітнім навчальним закладом,

підтверджено гіпотезу дослідження щодо можливості підвищення його ефективності. Науково обґрунтовано особливості теоретико-методологічних засад соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом на засадах синергетичної єдності філософії, соціології, педагогіки, психології, економіки, аксіології. Філософія як наука про загальні закономірності є однією із форм суспільної свідомості і визначається в кінцевому рахунку економічними відносинами у суспільстві. Соціологія досліджує соціальний аспект освіти, розглядаючи її через призму суспільних відносин, взаємодії з суспільством, впливу на суспільний розвиток. З огляду соціології основними функціями освіти є: забезпечення освіти і виховання і підростаючого покоління, соціальна мобільність, генерація і збереження культурного надбання суспільства; забезпечення кадрами народного господарства, сфери духовного життя. Пріоритетною складовою теоретико-методологічних засад СФУ діяльністю ЗНЗ є розвиток і формування людської особистості та визначення на цій основі теорії і методики навчання й виховання як спеціально організованого педагогічного процесу. Психологія розглядає психічні процеси розвитку людини як джерело формування особистості. Психологічні засади особистості учня використовуються в організації його пізнавальної діяльності, в результаті якої учень звикає діяти в певному соціальному середовищі відповідно до норм права і моралі, ідеології даного суспільства. У процесі соціалізації синтезуються навички спілкування особистості, ставлення до навчальної праці, однолітків, старших та молодших, міжособистісні відносини в колективі; формуються погляди на соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються у суспільстві; переконання, світогляд, дії та вчинки відповідно до своїх переконань, які не йдуть всупереч нормам права і моралі суспільства. Аксіологія, як сфера інтересу різних наук, розглядає властиві цим наукам цінності: моральні, естетичні, економічні, пізнавальні. Це дисципліна, яка розглядає питання про взаємозв'язки цінностей між собою, з природою, культурою, суспільством і особистістю. Економіка освіти – наука про дію економічних законів у галузі освіті, про особливості матеріальних відносин, які складаються у сфері освіти і зв'язках її з рештою галузей народного господарства. Актуальною проблемою освіти і управління діяльністю ЗНЗ є розрахунок її економічної ефективності.

2. Соціалізацію ми розглядаємо як процес становлення суспільної особистості, включення підростаючого покоління у систему соціальних ролей, детермінованих соціально-економічним ладом даного суспільства. Виходячи з цього, нами уточнено поняття соціально-функціонального управління ЗНЗ і введено до наукового обігу.

Соціально-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом, як складною соціально-педагогічною системою, реалізується через соціалізацію класичних управлінських функцій з метою забезпечення оптимальної соціалізації конкурентоспроможної особистості випускника, здатного навчатися і працювати на благо своєї країни, задовольняти особистісні духовні, культурні та матеріальні потреби.

3. Відповідно до завдань дослідження нами сформульована та розкрита концепція соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним

закладом, механізми її реалізації в практичній діяльності керівників ЗНЗ. При цьому ми виходили із сутності дефініції «концепція» як системи поглядів на ті чи інші педагогічні факти, процеси, аспекти педагогічної діяльності, в тому числі управлінської. У цій системі «соціалізація класичних управлінських функцій» розглядається як процес та результативність, тобто в ракурсі очікуваних результатів навчання різних соціальних замовників на соціалізовану особистість (батьків, вищих навчальних закладів, потенційних роботодавців-керівників виробництва, армія). У результаті з'ясовано, що вимоги до випускників загальноосвітніх навчальних закладів різних соціальних замовників не співпадають, що цілком природно. Тому з метою посилення їхньої соціалізації необхідно, щоб кожен ЗНЗ чітко визначав свою місію, освітній статус і посів відповідне місце в культурно-освітньому середовищі села, району, міста, регіону.

Емпірико-аналітичні результати дослідження проблеми свідчать про необхідність посилення теоретико-прикладного аспекту соціалізації класичних управлінських функцій керівника ЗНЗ (вироблення та прийняття управлінського рішення, організація, координування та коригування, облік і контроль), розроблення та апробації ефективних технологій їх реалізації. Соціалізацію ми розглядаємо, передусім, як процес становлення суспільної особистості, включення її у систему соціальних ролей, детермінованих соціально-економічним ладом даного суспільства, шляхом активного засвоєння і розвитку гуманної системи цінностей і норм поведінки.

4. З метою посилення теоретико-методологічних засад ефективності соціально-функціонального управління ЗНЗ нами окреслено пріоритетні наукові підходи та умови їх реалізації – це: системний, діалектичний, синергетичний, компетентнісний, інформаційний.

Системний підхід передбачає: декомпозицію СФУ діяльністю ЗНЗ на органічно притаманні йому підсистеми, виявлення між ними об'єктивно існуючих взаємозв'язків і взаємозалежностей; з'ясування компонентів кожної із них, характерних ознак їх змістової сутності, параметрів оцінки стану реалізації. Діалектичний підхід до СФУ діяльністю ЗНЗ реалізується через: вивчення явищ, процесів навколишньої дійсності, законів природи і розвитку суспільства; діалектико-матеріалістичної теорії пізнання; виявлення та розкриття сутності причинно-наслідкових зв'язків у явищах, процесах, об'єктах функціонування; розкриття діалектичної істини, яка полягає в тому, що явища навколишнього світу не існують ізольовано, а перебувають у тісному взаємозв'язку; реалізацію принципу зв'язку теорії з практикою, навчання з життям, який базується на методологічних положеннях про єдність теорії і практики, зумовленості навчання соціальними процесами, що сприяє перетворенню знань учнів у переконання, намірів у вчинки.

Синергетичний підхід до СФУ діяльністю ЗНЗ сприяє міждисциплінарному дослідженню, «уможливленню» буття і мислення в контексті певних цілісностей (соціокультура буття людства на межі століть, комунікативний простір інформаційної культури, простір філософування як осмислення і становлення

«можливого світу» тощо). Його використання передбачає: активізацію і свідоме долучення педагогів та учнів до процесу навчання, формування умінь та навичок самонавчання; забезпечення системних знань на основі інтеграції наук і міжпредметних зв'язків; формування синергетичного мислення, яке забезпечує цілісність світобачення; розвиток діалектичного і цілісного сприйняття світу на основі принципів взаємозв'язку і багатовекторного розвитку.

Компетентнісний підхід до СФУ діяльністю ЗНЗ забезпечує оцінку рівнів сформованості в учнів ключових компетентностей, передбачених ДСЗСО та навчальними програмами МОН України; концентрує увагу на оцінюванні якості засвоєння учнями загальноосвітніх компетентностей, зокрема: ціннісно-смислової, загальнокультурної, навчально-пізнавальної, інформаційної, комунікативної, соціально-трудової; особистісного самовдосконалення.

Інформаційний підхід до СФУ діяльністю ЗНЗ зумовлений прогресуючою тенденцією інтенсивного формування інформаційного суспільства, інформатизації суспільних процесів, підвищенням рівня інформаційних потреб суб'єктів навчально-виховного процесу. Його реалізація в системі СФУ діяльністю ЗНЗ передбачає: вивчення стану забезпечення новітньою педагогічною інформацією членів педагогічного колективу школи, окремих учителів, навчально-виховного процесу в цілому. Оптимальність інформації забезпечується раціональним вибором об'єкта домінувального вивчення, кожен з яких має свої особливості та характерні ознаки.

5. З'ясовано, що чільне місце у нашому дослідженні та його результатах посідають організаційні механізми соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ, яке детерміноване складними системними зв'язками, підпорядкованими ієрархічними ускладненнями зовнішнього та внутрішнього характеру. При цьому ми виходили з того, що організаційні механізми соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ – це органічна сукупність наукових підходів, принципів, концепцій; методів, способів, засобів, стимулів впливу на суб'єкти управління навчальним процесом. За наявності синергетичного визначення сутності поняття «організаційний механізм соціально-функціонального управління», яке вміщує теоретичну складову (наукові підходи, принципи, концепції) цілком правомірним є розкриття сутності кожної із них, виявлення спільного і відмінного у їх змісті, специфіки технологій їх реалізації в управлінській діяльності керівників ЗНЗ.

6. Розроблено та обґрунтовано модель соціально-функціонального управління ЗНЗ, яка органічно інтегрує такі складові як: соціально-освітня місія ЗНЗ, соціально-педагогічний потенціал зовнішнього середовища ЗНЗ, соціально-педагогічний потенціал внутрішнього середовища ЗНЗ, мета соціально-функціонального управління ЗНЗ, прогноз підвищення професійного рівня педагогічного колективу ЗНЗ, вибір стратегії соціально-педагогічної діяльності колективу ЗНЗ, розроблення програми реалізації стратегії соціально-педагогічного управління діяльністю ЗНЗ, контроль результативності реалізації соціально-функціонального управління ЗНЗ.

Розроблена і науково огрунтована циклограма об'єктивного циклічного процесу соціалізації особистості, яка ілюструє прямий і зворотний з'язок індикаторів інтегрованої системи «особистість-соціум-особистість», органічну взаємодію таких компонентів: макро-мікро-середовище (суспільство, сім'я, школа, колектив класу); суб'єкти впливу (батьки, вчителі, друзі із школи та класу, неформальні колективи поза сім'єю та поза школою); організаційні механізми впливу (методи, способи, засоби, важелі тощо), об'єкт соціалізації - соціально спрямована особистість.

Доведена об'єктивна необхідність та практична значущість розроблення системи параметрів, критеріїв та технологій оцінювання ефективності соціально-функціонального управління діяльністю ЗНЗ та визначення його рівнів. Зокрема, введено поняття коефіцієнта ефективності СФУ (К.еф.), як відносної величини суми реалізованих параметрів до максимально можливої та окреслено критерії оцінювання рівнів ефективності СФУ діяльністю ЗНЗ.

Правомірність, ефективність та практична значущість теоретико-методологічних засад СФУ діяльністю ЗНЗ, системи оцінних параметрів і технологій їх реалізації підтверджується підвищенням його ефективності (К.еф.) на 0,18.

Проте викладені в дисертації висновки не вичерпують усіх аспектів окресленої проблеми дослідження і не претендують на їхню повноту і завершеність. Ми свідомі того, що проблема соціально-функціонального управління має перспективи для подальшого дослідження. Зокрема, одним із можливих її аспектів є теоретико-методологічні засади та технології формування соціально-спрямованої особистості учня як кінцевого результату орієнтованого соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Благун Н.М. Методологія соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом: монографія / Н.М. Благун. – К.: Вид-во Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2015. – 368 с.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Благун Н. Особливості роботи вчителя над розвитком пізнавальної активності учнів початкових класів / Н. Благун // Науковий вісник Чернівецького університету. – Випуск 490. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2009. – С. 19-27.

3. Благун Н. Формування особистості громадянина суверенної України під час вивчення спецкурсу «Актуальні проблеми сучасної української літератури» / Н. Благун // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Випуск XXX. – Івано-Франківськ. – 2010. – С. 110-114.

4. Благун Н. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів / Н. Благун // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Випуск XL. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 155-157.

5. Благун Н. Формування мовленнєвої культури молодших школярів /

Н. Благун // Науково-педагогічний журнал «Обрії». – № 2 (35). – Івано-Франківськ. – 2012. – С.92-94.

6. Благун Н.М. Наукові підходи до розроблення соціально-управлінських рішень у загальноосвітньому навчальному закладі / Н.М. Благун // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск LXIV. – Херсон: ВидавництвоХДУ, 2013. – С. 397-402.

7. Благун Н.М. Технологія розроблення соціально спрямованої програми розвитку загальноосвітнього навчального закладу / Н.М. Благун // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. – Запоріжжя. – № 1 (22). – 2014. – С. 188-193.

8. Благун Н.М. Системно-діяльнісні індикатори ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Н.М. Благун // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів. – № 3. – 2014. – С. 245-253.

9. Благун Н.М. Якість освіти – ключова проблема соціалізації контролю навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі / Н.М. Благун // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014. – Випуск 50. – С. 28-38.

10. Благун Н.М. Організаційно-педагогічні постулати соціально-функціонального управління навчально-виховним закладом / Н.М. Благун // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Черкаси. – № 23 (316). – 2014. – С. 7-11.

11. Благун Н.М. Критерії ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Н.М. Благун // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль. – № 3. – 2014. – С. 55-60.

12. Благун Н.М. Соціально-функціональний аспект регулювання та коригування діяльності загальноосвітнього навчального закладу / Н.М. Благун // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир. – № 5 (77). – 2014. – С. 55-60.

13. Благун Н.М. Економічне підґрунтя соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Н.М. Благун // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 705. Педагогіка та психологія. – Чернівці. – 2014. С. 11-18.

14. Благун Н.М. Структурна модель соціально функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Н.М. Благун // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Євдокимова і проф. О. М. Микитюка; Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – Вип. 43. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. – С. 18-29.

15. Благун Н.М. Проблеми управління загальноосвітнім навчальним закладом як соціально-педагогічною системою / Н.М. Благун // Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – № 122. – С. 5-11.

16. Благун Н.М. Принципи інформаційного забезпечення та соціалізації

управлінських рішень у загальноосвітньому навчальному закладі / Н.М. Благун // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редрада. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – № 15 (22). – С. 182-185.

17. Благун Н.М. Особливості управління вищим навчальним закладом в умовах інформаційного суспільства / Н.М. Благун // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редрада. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – № 16 (23). – С. 83-87.

18. Благун Н.М. Аксіологічна складова соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Н.М. Благун // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 26: зб. наук. праць / за науковою ред. академіка В.І. Бондаря. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 33-40.

19. Благун Н.М. Соціально-функціональне управління загальноосвітнім навчальним закладом: економічний аспект / Н.М. Благун // Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – № 123. – С. 18-27.

20. Благун Н.М. Проблема соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом: теоретичний аспект / Н.М. Благун // Молодь і ринок. – № 5(124). – 2015. – С. 42-45.

21. Благун Н.М. Виховні аспекти соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Н.М. Благун // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – Вип. 1 (334). – 2015. – С. 8-15.

22. Благун Н.М. Управління якістю діяльності загальноосвітнього навчального закладу у контексті модернізації освіти / Н.М. Благун // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – Вип. 15 (348). – 2015. – С. 7-12.

Статті у міжнародних фахових наукових виданнях

23. Blahun N. The functional and social aspects of organizing comprehensive educational institutions / Nataliia Blahun // The Russian academic journal. – № 2 (Vol. 28). – 2014. – P. 51-53.

24. Blahun N. Quality of Education as a Key Aspect of Problem of Socialization Control of Educational Process in General Educational Establishment / Nataliia Blahun // The Russian academic journal. – № 2 (Vol. 29). – 2014. – P. 54-57.

25. Blahun N. The psychological and pedagogic dimensions of quality in education at comprehensive schools / Nataliia Blahun // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. – № 9-10. – 2014. – P. 72-75.

26. Blahun N. Технології оцінювання ефективності соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом / Nataliia Blahun // Roczniki Pedagogiczne. – Tom 6 (42), numer 4. – 2014. – S. 137-147.

27. Blahun N. Scientific foundations of managing the educational sector as a social system / Nataliia Blahun // The Advanced Science Journal. – № 12. – 2014. – P. 107-109.

Матеріали науково-практичних конференцій

28. Шпак О.М. Проблеми та перспективи розвитку післядипломної освіти в Україні / О.М. Шпак, Н.М. Благун // Materiały IX Międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Perspeektywiczne opracowania są nauką i technikami – 2013» Volume 19. Pedagogiczne nauki: Przemyśl. Nauka i studia. – S. 7-13.

29. Шпак О.М. Теоретичні основи профільного навчання в загальоосвітній школі / О.М. Шпак, Н.М. Благун // Materiály IX mezinárodni vědecko-praktická konference «Moderni vymoženosti vědy - 2013». – Dil 35. Pedagogika: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – S. 3-7.

30. Шпак О. Технологія розвитку критичного мислення / О. Шпак, Н. Благун // Материали за IX международна научна практична конференция, «Ключови въпроси в съвременната наука». – 2013. Том 17. Философия. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 48-52.

31. Шпак О. Проблеми і перспективи використання проектної технології в процесі навчання / О. Шпак, Н. Благун // Materiały IX Międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Naukowa myśl informacyjnej powieki – 2014» Volume 14. Pedagogiczne nauki: Przemyśl. Nauka i studia. – S. 86-88.

АНОТАЦІЇ

Благун Н.М. Методологія соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. - Київ, 2015.

У дисертації висвітлюються результати дослідження проблеми соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом, які інтегрують теоретичні засади, сутність та особливості умов їх реалізації, економічне підгрунтя та організаційно-педагогічні основи управління. Розроблено та реалізовано концепцію соціально-функціональнолго управління ЗНЗ, яка полягає у соціалізації класичних управлінських функцій (вироблення та прийняття управлінського рішення, організація, регулювання та коригування, облік і контроль), забезпеченні умов їх реалізації, спрямуванні на кінцевий результат, тобто соціалізацію освіченої, культурної, конкурентоздатної особистості учня. У пошуковому процесі окреслено пріоритетні наукові підходи до соціально-функціонального управління загальноосвітнім навчальним закладом (діалектичний, системний, сенергетичний, інформаційний, компетентнісний), реалізація яких забезпечує позитивні результати соціально-функціонального управління його діяльністю.

Реалізація наукових підходів і принципів соціалізації функцій управління ЗНЗ, розроблення та впровадження системи індикаторів і варіативних технологій оцінювання їх ефективності забезпечила наукову достовірність та практичну значущість позитивних результатів дослідження. Результати кореляційного аналізу експериментальних даних підтвердив педагогічну доцільність та

ефективність теоретико-методологічних засад, валідність параметрів і технологій оцінювання ефективності соціально-функціонального управління, достовірність позитивних результатів дослідження.

Ключові слова: загальноосвітній навчальний заклад, управління, функція, соціалізація, індикатор, технологія, ефективність.

Благун Н.М. Методология социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением. – На правах рукописи.

В процессе исследования очерченой проблемы реализовано цель и задачи, авторскую концепцию социализации управления общеобразовательным учебным заведением; подтверждена гипотеза исследования относительно повышения его эффективности. Научно обоснована специфика теоретических и методологических основ социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением на основе синергетического единства таких фундаментальных наук как философия, социология, педагогика, психология, экономика, аксиология. При этом социализацию мы рассматриваем как процесс становления социальной личности, включение подрастающего поколения в систему социальных ролей, обусловленных социально-экономическим строем общества. Исходя из этого, нами уточнено понятие «социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением», которое реализуется через социализацию классических управленческих функций с целью обеспечения оптимальной социализации конкурентоспособной личности выпускника школы.

С целью усиления теоретико-методологических основ социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением и повышения его эффективности нами очерчены приоритетные научные подходы к их реализации – это: диалектический, системный, синергетический, компетентносный, информационный. Важное значение при этом имеют организационные механизмы их реализации, которые обусловлены сложными системными связями, упорядоченными иерархическими осложнениями внешнего и внутреннего характера. При этом мы исходили из того, что организационные механизмы социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением – это органическая совокупность научных подходов, принципов, концепций, методов, способов, средств, стимулов влияния на субъекты управления учебным процессом.

На научной основе разработана модель социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением, которая интегрирует такие компоненты: социально-образовательная миссия школы, социально-педагогический потенциал внешней среды, социально-педагогический потенциал внутренней среды, цель функционирования общеобразовательного учебного заведения.

Разработана и научно обоснована циклограмма объективного процесса социализации личности, которая иллюстрирует прямую и обратную связь индикаторов интегрированной системы «личность-социум-личность», органическое взаимодействие таких компонентов: макро-микро-среда (общество, семья, школа,

коллектив класса); субъекты влияния (родители, учителя, друзья из школы и класса, неформальные коллективы вне семьи и вне школы); организационные механизмы влияния на личность школьника как объект социализации, т.е. социально направленная личность.

Соответствующее место в исследовании заняла разработка и экспериментальная проверка системы параметров, критериев и технологии оценивания эффективности социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением. В частности, введено понятие «коэффициент эффективности» социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением (К.эф.), как отношение суммы реализованых параметров к максимально возможной. Это позволило разработать и экспериментально проверить критерии эффективности социально-функционального управления общеобразовательным учебным заведением. Эффективность научного исследования подтверждена величиной К.еф., которая возросла на 0,18.

Валидность экспериментальных данных обеспечена их обработкой и анализом с помощью компьютерных технологий.

Ключевые слова: общеобразовательное учебное заведение, управление, функция, социализация, индикатор, технология, эффективность.

Blahun N. M. The methodology in the social and functional management of a comprehensive educational institution. – Manuscript.

Dissertation submitted in fulfillment of the requirements for a Doctor's degree in Pedagogy, specialization 13.00.04 – Theory and methods of vocational education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kiev, 2015.

The dissertation presents the research findings on the methodology in the social and functional management of a comprehensive educational institution. The findings integrate theoretical foundations with practical implementation approaches, economic background, as well as the organizational and pedagogical postulates of management. The author has developed and implemented a conception of social and functional management of a comprehensive educational institution; it is based on the socialization of classic management functions (the development and implementation of a management decision; organization, regulation, correction, review and audit), management facilitation methods, end-result orientation, i.e. the socialization of an educated, cultured, competitive personality of a schooler. The research involves a number of scientific approaches to the social and functional management of a comprehensive educational institution (dialectic, systemic, synergetic, informational, competence-oriented). It is argued that the application of these approaches yields positive results.

The scientific validity and practical significance of the research findings is established through implementing the approaches and principles of socializing the functions of comprehensive educational institution management, the development and application of a system of effectiveness indicators and variational assessment techniques. The correlational analysis of the experimental data supports the pedagogical

relevance and effectiveness of the theoretical and methodological foundations, the validity of criteria and techniques in the assessment of social and functional management, the plausibility of the research findings.

Keywords: comprehensive educational institution, management, function, socialization, indicator, technique, effectiveness.

Підписано до друку 04.09.2015 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 436
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100304413